

Nr 56.

Ankom till riksdagens kansli den 11 maj 1945 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till jordbrukstekniskt institut m. m.

(1:a avd.)

I årets statsverksproposition, nionde huvudtiteln, punkterna 116 och 117, har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Bidrag till Jordbrukstekniska föreningen för budgetåret 1945/46 beräkna dels till Verksamheten i allmänhet ett anslag av 17 000 kronor dels ock till Särskilda undersökningar ett reservationsanslag av 25 000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 19 januari 1945 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 37, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att med Jordbrukstekniska föreningen träffa överenskommelse i huvudsaklig överensstämmelse med det vid statsrådsprotokollet fogade förslaget¹ till avtal;

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att, i den mån så finnes påkallat och lämpligt, överenskomma med föreningen om jämkningar i förenämnda överenskommelse;

dels till Bidrag till jordbrukstekniska institutet för budgetåret 1945/46 under nionde huvudtiteln anvisa ett anslag av 146 000 kronor;

dels till Uppförande och inredning av två förrådsbyggnader för jordbrukstekniska institutet för budgetåret 1945/46 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 102 400 kronor;

dels till Utrustning för jordbrukstekniska institutet för budgetåret 1945/46 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 84 000 kronor;

dels ock till Nybyggnad för statens maskin- och redskapsprovningsanstalter för budgetåret 1945/46 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 400 000 kronor.

Genom beslut den 28 januari 1944 bemyndigade Kungl. Maj:t 1942 års jordbrukskommitté att verkställa utredning om den framtida forskningens och experimentella verksamhetens uppgifter och organisation inom området för jordbrukets mekanisering m. m., samt förordnade i sammanhang härmed in-

¹ Se bilaga till detta utlåtande.

genjören N. H. Berglund och byråchefen E. V. Sundström att såsom särskilda sakkunniga biträda kommittén vid utredningen.

Sedan detta utredningsarbete slutförts, har jordbrukskommittén den 20 september 1944 avgivit betänkande med förslag till åtgärder för den jordbrukstekniska forskningen och upplysningsverksamhetens ordnande (SOU 1944: 45).

Utlåtanden över betänkandet ha avgivits av statskontoret, lantbruksstyrelsen, byggnadsstyrelsen, egnahemsstyrelsen, styrelsen för lantbrukshögskolan, styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, styrelsen för tekniska högskolan, styrelsen för statens maskin- och redskapsprovningsanstalter, statens tekniska forskningsråd, statens forskningskommitté för lantmannabyggnader, jordbrukets upplysningsnämnd, utredningen rörande den tekniskt-vetenskapliga forskningens ordnande, lantbruksakademien, ingenjörsvetenskapsakademien, Sveriges lantbruksförbund, Riksförbundet landsbygdens folk, Jordbrukstekniska föreningen, Svenska lantarbetsgivareföreningen, Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund, Sveriges industriförbund, Jordbruksmaskinföreningen samt Sveriges lantbruksredskapsförening. Styrelsen för lantbrukshögskolan har tillika överlämnat yttrande från högskolans lärråd. Styrelsen för tekniska högskolan har som eget yttrande åberopat utlåtande från högskolans lärarkollegium.

Innan utskottet övergår till behandling av jordbrukskommitténs i betänkandet framlagda förslag, torde få lämnas en redogörelse för nuvarande forskningsarbete och upplysningsverksamhet på ifrågavarande område.

Nuvarande forskning och experimentell verksamhet samt upplysningsverksamhet på det jordbrukstekniska området.

Experimentell verksamhet på lantbruksmaskinområdet bedrivs i Sverige av större industriföretag, som tillverka redskap och maskiner för lantbruket. Genom dessa företag, vilka tillgodogjort sig tekniska impulser från utlandet, har under årens lopp en stark utveckling av för svenska förhållanden lämpliga redskap och lantbruksmaskiner ägt rum.

Vidare bedrivs experimentella undersökningar ävensom forskning och upplysningsverksamhet beträffande lantbrukets redskap och maskiner av vissa statliga och statsunderstödda institutioner, nämligen lantbrukshögskolans maskintekniska institution, Jordbrukstekniska föreningen, statens maskin- och redskapsprovningsanstalter på Ultuna och Alnarp samt maskininstitutionen vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut.

Lantbrukshögskolans maskintekniska institution har hand om den högre undervisningen i maskin- och redskapslära. Alltsedan högskolans upprättande har institutionens verksamhet letts av en speciallärare. Förutom denne finnas från och med den 1 juli 1944 vid institutionen anställda en assistent, ett skrivbiträde och en montör.

Maskintekniska institutionen inflyttade våren 1944 i en ny institutionsbyggnad, i vilken ena hälften disponeras av institutionen samt den andra hälften av statens maskin- och redskapsprovningsanstalter. Institutionens lokaler utgöras av en kontorsavdelning, en föreläsningssal, rum för uppställning av maskiner och annan undervisningsmateriel, för maskinlaborationer och experimentell verksamhet samt för verkstadsarbete ävensom förrådsrum. Enär dessa lokaler äro belagda för undervisning endast vissa tider på året och då endast vissa timmar dagligen, har i lokalerna plats kunnat beredas även för Jordbrukstekniska föreningens verksamhet.

Institutionens huvuduppgift är att meddela högre undervisning i maskin- och redskapslära åt lantbrukshögskolans ordinarie studerande och specialstuderande samt åt deltagare i fortbildningskurser med flera. Undervisning i maskinlära på ett lägre stadium meddelas även årligen åt eleverna vid Ultuna lantbruksskola och vid ett par lantmannaskolor. Därjämte medverkar institutionen vid korta maskinkurser, som anordnas av Jordbrukstekniska föreningen.

Egen forskning och försöksverksamhet ha vid institutionen hittills bedrivits endast i mindre omfattning. Institutionen deltagar emellertid i viss utsträckning i Jordbrukstekniska föreningens forskningsverksamhet.

Jordbrukstekniska föreningen, som bildades 1927, har till syfte att främja den tekniska utvecklingen i avseende på lantbrukets maskinella och elektriska hjälpmedel jämte deras ändamålsenliga användning inom svenskt lantbruk och dess binärningar. Föreningens verksamhet är uppdelad på två stora huvudgrupper, jordbruksteknisk forskning och upplysningsverksamhet.

Som medlemmar i föreningen kunna ingå såväl institutioner och sammanlutningar som enskilda personer och företag.

Föreningens angelägenheter handhas av en styrelse bestående av femton ledamöter, av vilka åtta väljas av föreningen på allmänt sammanträde och sex utses av följande institutioner, nämligen lantbruksakademien, hushållningssällskapens ombudsmöte, Sveriges lantbruksförbund, ingenjörsvetenskapsakademien, styrelsen för statens maskin- och redskapsprovningsanstalter samt vattenfallsstyrelsen. Föreningens sekreterare är självskriven ledamot av styrelsen.

Sekreterare i föreningen och föreståndare för dess verksamhet har från föreningens början varit läraren i maskin- och redskapslära vid lantbrukshögskolan, vilken jämväl är föreståndare för lantbrukshögskolans maskintekniska institution.

Hos föreningen är vidare anställd en försöksledare, som har den närmaste tillsynen och ledningen av föreningens experimentella verksamhet. Därjämte finnas tre å fyra mera stadigvarande anställda assistenter, av vilka en huvudsakligen har hand om traktorfrågor och kursverksamhet, en annan verkställer utredningar beträffande maskinanvändningen i det mindre jordbruket, en tredje arbetar med standardiseringsfrågor och en fjärde tjänstgör som ritare vid konstruktionsarbetena. Samtliga nu nämnda äro agronomer eller in-

genjörer eller bådadera. Mera tillfälliga assistenter samt studerande vid lantbrukshögskolan anställas i mån av behov. För kontorsarbetet äro fast anställda en kassörska tillika kontorist samt en stenograf. I verkstaden arbeta två yngre mekaniker.

De totala årskostnaderna för föreningens verksamhet ha under de senaste åren uppgått till omkring 100 000 kronor. I statsanslag ha lämnats 17 000 kronor till föreningens allmänna verksamhet, 25 000 kronor till särskilda undersökningar samt 2 000—4 000 kronor till föreningens standardiseringsverksamhet. Årsavgifterna uppgå till cirka 3 000 kronor från enskilda medlemmar och cirka 6 000 kronor från industri- och handelsföretag. Utöver dessa mera regelbundna inkomster ha bidrag, huvudsakligen av statsmedel för speciella undersökningar, årligen lämnats å belopp mellan 20 000 och 40 000 kronor. Försäljningen av föreningens trycksaker har tillfört föreningen en årsinkomst av 10 000 å 20 000 kronor.

Som förut nämnts utnyttjar Jordbrukstekniska föreningen viss del av maskintekniska institutionens lokaler. Föreningen och maskintekniska institutionen begagna även varandras verkstadsutrustning, instrument och undervisningsmateriel. Kontorsutrustningen användes likaledes gemensamt. Jordbrukstekniska föreningen och maskintekniska institutionen arbeta sålunda i realiteten som en institution, vilket möjliggöres bland annat därav att institutionerna ha gemensam föreståndare. På detta sätt har föreningen bedrivit sitt arbete vid lantbrukshögskolan sedan denna inrättades år 1933 och dessförinnan vid Ultuna lantbruksinstitut från föreningens bildande. Beträffande de mera betydande undersökningar som utförts av Jordbrukstekniska föreningen har jordbrukskommittén lämnat en redogörelse i sitt betänkande å s. 13—15.

Statens maskin- och redskapsprovninganstalter (statens maskinprovningar) ha till uppgift att dels verkställa provning av i allmänna handeln förekommande maskiner och redskap för jordbrukets och dess binäringars behov samt lämna allmänheten noggranna upplysningar om deras beskaffenhet genom utgivande av tryckta meddelanden rörande verkställda provningar, dels ock prova dylika maskiner och redskap, som icke föras i marknaden, och till den som påkallat provningen lämna redogörelse för densamma.

Ledningen av maskinprovningarna utövas av en styrelse, bestående av maskinprovningarnas föreståndare och fem av Kungl. Maj:t för en tid av tre år förordnade ledamöter, av vilka en skall vara representant för mejerihanteringen.

Maskinprovningarnas verksamhet är uppdelad på en lantbruksavdelning vid Ultuna samt en lantbruksavdelning och en mejeriavdelning vid Alnarp. Provningsarbetet vid varje avdelning handhaves av en särskild provningsnämnd. För provningar erlägges avgift enligt taxa.

Personalen vid huvudkontoret på Ultuna och lantbruksavdelningen därstädes utgöres av en föreståndare för hela provningsverksamheten, en överassistent för lantbruksavdelningen på Ultuna, två å tre provningsingenjörer,

tillfälligt anställda assistenter, kontorspersonal och verkstadspersonal, tillhoppa 10—15 personer.

Vid lantbruksavdelningen på Alnarp ledes provningsverksamheten av läraren i maskinlära vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut. Till hjälp i provningsarbetet har han en assistent samt montören vid maskininstitutionen. Provningsanstalten disponerar på Alnarp en egen provningshall och kan dessutom utföra en del provningar i maskininstitutionens för några år sedan iordningställda byggnad samt utnyttja dess utrustning med mätapparater och instrument.

Förutom egentliga provningar utföras av maskinprovningarna undersökningar rörande speciella tekniska frågor, när så anses erforderligt och resurserna det medgiva. Vidare verkställas vid maskinprovningarna undersökningar av forskningskaraktär för utveckling av provningsmetoder och för konstruktion av provningsapparat.

Maskininstitutionen vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut ledes av en ordinarie ämneslärare med biträde av en montör. Ämnesläraren är som förut nämnts tillika ledare för maskinprovningarnas lantbruksavdelning vid Alnarp. Institutionen disponerar en för några år sedan omändrad och relativt väl utrustad byggnad. Vid institutionen finnas relativt goda möjligheter för bedrivande av undersökningar över lantbruksmaskiner och redskap. Ett flertal sådana undersökningar, som varit jordbruket och maskinindustrien till stor nytta, ha också på senare år utförts därstädes. Bland dessa må nämnas undersökningar rörande arbetsvagnar, sprutor, såningsmaskiner och elektriska stängsel ävensom orienterande undersökningar av maskindelars förslitning. Såväl dessa undersökningar som de egentliga provningarna vid maskinavdelningen på Alnarp avse i första hand maskiner och redskap för Sydsverige men ha ofta allmängiltighet.

Jordbrukskommitténs förslag.

Enligt 1942 års jordbrukskommittés uppfattning föreläge på det jordbruks-tekniska området behov av framförallt forskningens och upplysningsverksamhetens ordnande. Det vore önskvärt att såväl forsknings- som upplysningsverksamheten bedrevs vid en och samma institution samt dessutom helst knötes till den högre lantbruksundervisningen. Kommittén har vid prövning av olika lösningar av förevarande spörsmål funnit övervägande skäl tala för att ett fristående institut för jordbruksteknisk forskning och upplysningsverksamhet upprättades. Institutet, vilket lämpligen kunde benämnas jordbrukstekniska institutet, skulle få i stort sett samma uppgifter som Jordbrukstekniska föreningen hittills haft. En förutsättning för institutets tillkomst har angivits vara, att föreningen på institutet överläte sin forsknings-, experiment- och upplysningsverksamhet. Kommittén har framhållit, att institutet borde givas en sådan organisationsform, som i möjligaste mån i sig förenade statsdriftens större oberoende av konjunkturväxlingar och den enskilda verksam-

hetens friare arbetsformer och större möjligheter att hålla kontakt med näringslivet. Med hänsyn härtill syntes institutet icke böra bli helstatligt utan organiseras som ett enskilt forskningsinstitut, inrättat i samverkan mellan staten, industrien och jordbruket.

Förhandlingar ha upptagits av kommittén med representanter för nyssnämnda näringsgrenar samt med Jordbrukstekniska föreningen om understöd av institutets verksamhet samt om ingående av ett avtal mellan Kungl. Maj:t och föreningen såsom representant för ifrågavarande näringsgrenar angående upprättande och drivande av institutet. Förslag till sådant avtal har upprättats av kommittén. Som säkerhet för de förpliktelser föreningen åtog sig enligt avtalet skulle föreningen enligt kommitténs förslag skaffa undergarantier från berörda jordbruks- och industriorganisationer.

Jordbrukstekniska institutets uppgift har av kommittén föreslagits skola vara att utföra vetenskaplig, teknisk och ekonomisk forskning beträffande jordbrukets mekaniska och elektriska hjälpmedel samt dessas rationella användning, att genom grundläggande experimentella undersökningar bidra till utveckling av maskiner, redskap och arbetsmetoder för jordbruket, att genom utredningar och upplysningsverksamhet medverka till standardisering på lantbruksmaskinområdet, att biträda statliga myndigheter vid utredning av ärenden, som vederbörande myndighet uppdroge åt institutet, att i den mån arbetet i övrigt det tillåte verkställa undersökningar på det jordbrukstekniska området åt enskilda, att samverka med lantbrukshögskolan för främjande av undervisningen på lantbruksmaskinområdet, att publicera försöksberättelser, instruktionsböcker och handledningar beträffande arbetsmetoder och maskiners användning i jordbruket samt att bedriva annan upplysningsverksamhet såsom kurser och dylikt inom institutets arbetsområde.

Institutets lokalfråga skulle enligt jordbrukskommitténs förslag lösas på sådant sätt, att institutet övertog hela den byggnad vid Ultuna, som nu disponerades av lantbrukshögskolans maskintekniska institution, Jordbrukstekniska föreningen samt statens maskin- och redskapsprovninganstalter. För maskintekniska institutionen förutsattes därvid att lämpliga lokaler upplätes i institutets byggnad. Den befintliga byggnaden har föreslagits kompletterad genom en tillbyggnad av kontorsavdelningen samt andra mindre kompletteringar för en beräknad sammanlagd kostnad av 76 550 kronor. Dessutom skulle för institutet och maskintekniska institutionen uppföras två förrådsbyggnader, vilka erfordrades oavsett om institutet komme till stånd eller icke. Kostnaden för dessa byggnader har uppskattats till 102 400 kronor. För provningsanstalterna har föreslagits skola uppföras en ny byggnad intill den nuvarande institutionsbyggnaden för en beräknad kostnad av 695 600 kronor. Samtliga byggnadsarbeten skulle enligt förslaget till avtal helt bekostas av staten.

Institutets utrustning skulle dels nyanskaffas dels ock tillgodoses genom att Jordbrukstekniska föreningen överlämnade sin utrustning. Nyanskaffningen har efter full utbyggnad beräknats uppgå till 142 000 kronor, vilka skulle gäldas av allmänna medel.

Institutets normalstat efter full utbyggnad har beräknats balansera på 345 000 kronor. Därav skulle institutet i årligt bidrag från staten erhålla 250 000 kronor. Från näringslivet skulle enligt avtalet garanteras ett årsbidrag av lägst 40 000 kronor, lämnat genom Jordbrukstekniska föreningen. Dessutom beräknades från enskilt håll inflyta 30 000 kronor för särskilda undersökningar samt 20 000 kronor genom institutets försäljning av publikationer.

Kommittén har ansett, att verksamheten vid institutet kunde påbörjas i de av Jordbrukstekniska föreningen nu disponerade lokalerna utan att man avvaktade byggnadsfrågans definitiva lösning. En sålunda provisoriskt ordnad forsknings- och upplysningsverksamhet kunde enligt kommitténs uppfattning bedrivas för en årskostnad av 200 000 kronor. Av detta belopp borde för budgetåret 1945/46 utgå statsbidrag med 146 000 kronor, som kommittén ansett böra anvisas i form av förslagsanslag, samt av garanterat årsbidrag från näringslivet lägst 24 000 kronor.

Beträffande engångsanslagen har jordbrukskommittén föreslagit för budgetåret 1945/46 skola anvisas dels till utrustning för institutet ett reservationsanslag av 84 000 kronor, dels till uppförande och inredning av två förrådsbyggnader ett reservationsanslag av 102 400 kronor, dels ock till påbörjande av byggnad för statens maskin- och redskapsprovninganstalter på Ultuna ett reservationsanslag av 400 000 kronor.

Jordbrukskommittén har uttalat, att forskningen på lantbruksmaskinområdet även vid andra institutioner än jordbrukstekniska institutet, speciellt statens maskin- och redskapsprovninganstalter samt maskininstitutionen vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, vore i behov av ökade arbetsmöjligheter.

Yttranden.

Jordbrukskommitténs förslag har i princip tillstyrkts eller lämnats utan erinran i nära nog samtliga avgivna yttranden. Endast lantbruksstyrelsen och styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut ha framfört betänkligheter mot förslaget. Lantbruksstyrelsen har sålunda ifrågasatt, huruvida icke ytterligare tid borde förflyta, innan till prövning upptoges frågan om att utvidga den jordbrukstekniska verksamheten i den betydande omfattning, som avsåges med förslaget. Därvid har styrelsen förutsatt, att en fullt tillfredsställande verksamhet av förevarande art borde, liksom hittills, framtiden kunna bedrivas av Jordbrukstekniska föreningen, för vilket ändamål föreningen borde tilldelas erforderligt statsbidrag. Styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut har ansett, att förevarande spörsmål borde göras till föremål för ny utredning. Denna borde enligt styrelsens uppfattning omfatta den jordbrukstekniska forsknings- och upplysningsverksamhetens ordnande även vid andra institutioner. Vidare har jordbrukskommitténs förslag avstyrkts i två reservationsvis gjorda uttalanden.

Departementschefen.

Departementschefen har i ärendet anfört och föreslagit följande:

»Det svenska jordbruket har under de senaste årtiondena genomgått en omfattande utveckling. Härtill ha givetvis ett flertal olika omständigheter medverkat. Emellertid torde tre faktorer kunna urskiljas, vilka i särskilt hög grad bidragit till jordbrukets framsteg, nämligen förbättringen av jordens gödsling och dränering, frambringandet av mera högvärdigt utsäde samt konstruerandet av bättre och mera arbetsbesparande maskinella hjälpmedel. Genom detta framåtskridande har jordbruket, oaktat antalet av yrkesutövarna inom denna näring under årens lopp gått starkt tillbaka, likväl i viss mån kunnat upprätthålla sin ställning inom vårt lands näringsliv. För närvarande pågår inom olika utredningar omfattande undersökningar rörande möjligheterna att genom rationaliseringsåtgärder i skilda hänseenden ytterligare förbättra förutsättningarna för jordbruket. Jag vill här erinra om de utredningsarbeten som bedrivs inom 1942 års jordbrukskommitté, norrlandskommittén och fastighetsbildningssakkunniga. Denna rationalisering av jordbruket syftar bland annat till dels en lämpligare avvägning av jordbrukens storlek och sammansättning i fråga om ägoslag och dels ett mera ändamålsenligt utnyttjande av jorden. För att jordbrukets rationalisering skall på ett tillfredsställande sätt kunna genomföras är det av största betydelse att detsamma förses med effektiva och arbetsbesparande maskinella hjälpmedel. Härvid är önskvärt icke blott att få fram maskiner som spara arbetskraft, utan även i minst lika hög grad att erhålla maskiner som underlätta arbetets utförande. För att kunna kvarhålla arbetskraften vid jordbruket torde det nämligen vara nödvändigt att jordbruksarbetet, vilket i stor utsträckning är av tung beskaffenhet, underlättas så att detsamma icke kommer att framstå såsom besvärligare och mindre begärligt än annat motsvarande arbete.

Ehuru på det maskintekniska området inom jordbruket betydande framsteg gjorts, är likväl såsom framgår av jordbrukskommitténs utredning och de däröver avgivna yttrandena ännu mycket att göra. Givet är att, sedan normala handelsförbindelser åter kunnat öppnas, det svenska jordbruket i viss utsträckning blir i tillfälle att tillgodogöra sig den erfarenhet och de framsteg som på ifrågavarande område gjorts utomlands. Emellertid råder och torde även framdeles komma att råda sådana speciella förhållanden i fråga om vårt lands jordbruk, att en inhemsk, på dessa förhållanden inriktad verksamhet för framskapandet av lämpliga maskinella hjälpmedel torde bliva erforderlig. De maskiner som grunda sig på utländska fabrikat torde merendels vara avsedda för större jordbruk. Det fortsatta arbetet på förevarande område synes därför böra i hög grad inriktas på konstruerandet av mindre, prisbilliga maskinella hjälpmedel, vilka lämpa sig för jordbruk av den storleksordning som brukar betecknas såsom familj jordbruk och bondejordbruk. I viss utsträckning torde frågan om anskaffande av maskinella hjälpmedel för dylika jordbruk kunna lösas genom ytterligare stöd

åt verksamheten för gemensam maskinanvändning. Emellertid äro förutsättningarna för sådan maskinanvändning i hög grad beroende av möjligheten att kunna erhålla maskiner, som lämpa sig för jordbruk av olika storlek. Jag har för avsikt att föreslå, att Kungl. Maj:t för årets riksdag framlägger förslag i syfte att underlätta den gemensamma maskinanvändningen. Ett realiserande av detta förslag torde dock icke kunna medföra en fullständig lösning av problemet angående det mindre jordbrukets behov av maskinella hjälpmedel. Såsom Riksförbundet landsbygdens folk framhållit bör vid behandlandet av förevarande spörsmål även beaktas behovet av bättre maskinella anordningar för arbetet i djurstallar och inom hushållet i ett lanthem.

Det anförda torde giva vid handen att åtgärder snarast böra vidtagas för att få till stånd förbättrade möjligheter att inom landet få fram maskinella hjälpmedel, vilka lämpa sig för det svenska jordbrukets särskilda förhållanden. Härvid gäller främst att stödja och ytterligare stegra forsknings- och upplysningsverksamheten beträffande jordbrukets maskinella hjälpmedel. Såsom jordbrukskommittén framhållit bedrivs den nuvarande verksamheten på detta område huvudsakligen dels av privata maskinfirmor, dels av Jordbrukstekniska föreningen med stöd av statsmedel och dels av de jordbrukstekniska institutionerna vid lantbrukshögskolan vid Ultuna och Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut samt i viss utsträckning även av statens maskin- och redskapsprovninganstalter. De resurser, som härvid stått till buds, ha emellertid varit otillräckliga. Jag delar därför jordbrukskommitténs uppfattning att statsmakterna böra lämna ett kraftigare stöd än hittills åt forskningen på detta område.

I fråga om lämpligaste sättet att få till stånd en intensifierad jordbruksteknisk forsknings- och upplysningsverksamhet har jordbrukskommittén undersökt ett flertal olika möjligheter. Kommittén har sålunda övervägt att inordna ifrågavarande verksamhet under lantbrukshögskolans maskintekniska institution, att knyta verksamheten till tekniska högskolan i Stockholm, att sammanslå densamma med det arbete som bedrivs vid statens maskin- och redskapsprovninganstalter, att utvidga Jordbrukstekniska föreningens verksamhet med bibehållande av nuvarande organisationsform och slutligen att upprätta ett fristående institut för jordbruksteknisk forskning och upplysningsverksamhet med nära anslutning till lantbrukshögskolan. Av kommittén samt i de avgivna yttrandena över betänkandet ha skäl anförts såväl för som emot flertalet av de sålunda framförda alternativen. Kommittén har funnit sig böra förorda det sistberörda alternativet, vilket förslag även biträtts i flertalet avgivna yttranden. För egen del finner jag framförallt tre av de ifrågasatta lösningarna av förevarande spörsmål förtjäna närmare övervägas, nämligen förslagen om utvidgande av den maskintekniska institutionen vid lantbrukshögskolan och om verksamhetens anknytande till statens maskin- och redskapsprovninganstalter samt det av kommittén förordade förslaget.

För den förstnämnda lösningen talar främst det nära sambandet mellan

forskning och högre undervisning. För att läraren skall kunna meddela undervisning fordras, såsom i kommittébetänkandet påpekats, att han håller sig i nivå med vetenskapens senaste landvinningar. För den skull måste tillfälle i viss utsträckning beredas honom att själv bedriva forskning. Undervisningen tvingar å andra sidan forskaren att systematisera och sammanfatta sina egna och andras forskningsresultat, vilket är till gagn för forskningens vidare utveckling. Emellertid talar mot den nu ifrågasatta lösningen, att den forskning som här avses bör inriktas på vissa praktiska problem, vilka inom ifrågavarande område särskilt tränga sig fram. Det torde allmänt anses, att forskningen vid en högskoleinstitution bör bedrivas under större frihet och icke djupare engageras i systematisk och dirigerad experimentell verksamhet, vilken måste äga rum i samarbete med olika på ifrågavarande område verksamma industri- och lantbruksföretag inom hela landet. Den forskning som här ifrågasattes torde även komma att bli av den omfattning att den skulle spränga ramen för en normal högskoleinstitution. Ett intimt samarbete mellan högskolan och den nu ifrågasatta forskningen bör emellertid ovillkorligen komma till stånd. Till frågan hur detta samarbete lämpligen skall ordnas återkommer jag i det följande.

Ehuru många skäl kunna åberopas för att anknyta den tekniskt-vetenskapliga forskningen till statens maskin- och redskapsprovninganstalter, finner jag likväl att också dessa två verksamhetsgrenar äro av den omfattning att de näppeligen kunna inordnas inom en gemensam organisatorisk ram utan att detta skulle medföra att endera av verksamheterna bleve lidande därav. Även övriga skäl, som jordbrukskommittén anfört mot en lösning av förevarande spörsmål efter en sådan linje, synas övertygande. Jag vill emellertid understryka vikten av att ett nära samarbete jämväl upprätthålles mellan provningsverksamheten och den jordbrukstekniska forsknings- och upplysningsverksamheten, liksom ock att en viss grad av forskning bör bedrivas i samband med provningsverksamheten.

I likhet med jordbrukskommittén och flertalet av de hörda myndigheterna och sammanslutningarna finner jag lämpligast, att ett enskilt, fristående institut för forskning och upplysningsverksamhet på det jordbrukstekniska området inrättas i samverkan mellan staten samt jordbruket och industrien. Institutet, som lämpligen kan benämnas jordbrukstekniska institutet, bör därjämte få nära anslutning till lantbrukshögskolan. Denna lösning av den föreliggande frågan skulle innebära, att ett institut tillskapades efter samma mönster, som befunnits ändamålsenligt för andra på senare tid inrättade institut för teknisk forskning, såsom svenska träforskningsinstitutet, metallografiska institutet och svenska textilforskningsinstitutet. Ett sådant institut torde lättare än en rent statlig institution få kontakt med det praktiska jordbruket och industrien. Såsom kommittén framhållit skulle ett institut, som arbetade efter dessa linjer, få möjligheter att sätta in sina arbetskrafter och övriga resurser på de uppgifter, som vid en viss tidpunkt ur praktiska och ekonomiska synpunkter äro viktigast att få bearbetade. Genom anordnandet av ett enskilt institut vinnes även en smidigare lösning av personalfrågorna.

Omflyttning av tjänstemän mellan institutet och näringslivet kan lättare äga rum än vid ett statligt institut. Överhuvud taget torde ett enskilt institut ha större möjligheter att kunna ordna lämpliga anställningsvillkor för den personal som anses böra knytas till detsamma än en statlig anstalt.

Vad jordbrukskommittén anfört om jordbrukstekniska institutets arbetsuppgifter och sättet för arbetets bedrivande har i stort sett icke föränlett någon erinran i remissyttrandena. Jämväl jag kan i huvudsak ansluta mig till kommitténs ståndpunkt i denna del. Institutets uppgift bör alltså vara att bedriva tekniskt-vetenskaplig forskning och följa utvecklingen inom de forskningsområden, som röra jordbrukstekniken, främst jordbrukets maskiner, redskap samt andra mekaniska och elektriska hjälpmedel, ävensom bedriva undervisnings- och upplysningsverksamhet angående de tekniska hjälpmedlens rationella användning i jordbruket. I anslutning till vad som uttalats i några yttranden vill jag särskilt understryka den elektriska kraftens betydelse vid jordbrukets fortsatta mekanisering. Det torde kunna förutsättas, att institutet för att möjliggöra en ökad elektrifiering inom jordbruket kommer att fullfölja de forsknings- och utredningsarbeten, som tidigare bedrivits först av Jordbrukstekniska föreningen och sedermera av Jordbrukets elektrotekniska forskningsinstitution. Verksamheten vid institutet avser givetvis icke att göra det forsknings- och undervisningsarbete, som på ifrågavarande område bedrivs på annat håll, överflödigt.

Såsom jag förut framhållit bör ett intimt samarbete komma till stånd mellan jordbrukstekniska institutet och lantbrukshögskolans maskintekniska institution. Av den föregående redogörelsen framgår, att det samarbete, som nu äger rum mellan nämnda högskoleinstitution och Jordbrukstekniska föreningen, även avser själva ledningen av arbetet så till vida att föreståndaren för institutionen — tillika speciallärare i maskin- och redskapslära vid högskolan — samtidigt är sekreterare i föreningen och föreståndare för dess verksamhet. Kommittén, som utgått från att jordbrukstekniska institutets personal skulle medverka vid undervisningen i maskin- och redskapslära för lantbrukshögskolans studerande, har emellertid icke närmare behandlat undervisningens organiserande i detalj vid högskolan efter institutets inrättande. I vissa yttranden, bland annat i de från lantbrukshögskolans styrelse och lärarråd, har emellertid föreslagits, att maskintekniska institutionen och jordbrukstekniska institutet skulle ha gemensam föreståndare, som borde uppföras å lantbrukshögskolans personalstat samt placeras i lönegrad Eo 30. Därjämte skulle ett tilläggsarvode till föreståndaren utgå från institutet. Föreståndaren har vidare föreslagits skola vara huvudlärare i maskin- och redskapslära vid lantbrukshögskolan samt leda såväl maskintekniska institutionens som institutets verksamhet. Med hänsyn till de betydande uppgifter, som sålunda ansetts böra påvila den gemensamme föreståndaren, har förutsatts att som biträdande lärare vid maskintekniska institutionen skulle från och med den 1 juli 1946 å lantbrukshögskolans stat uppföras en befattningshavare i lönegrad Eo 26 i stället för nuvarande arvodesavlönade assistent.

Det skulle uppenbarligen vara till avsevärd fördel för ifrågavarande verksamhet, om jordbrukstekniska institutet och lantbrukshögskolans maskintekniska institution hade gemensam föreståndare, och jag utgår från att detta, såvitt möjligt, också blir förhållandet. Lämpligheten av högskolans förslag att föreståndaren för dessa båda institutioner skall uppföras å högskolans stat såsom befattningshavare i lönegrad Eo 30 torde däremot kunna ifrågasättas. En dylik anordning komme att medföra, att ifrågavarande befattningshavare skulle få en statlig tjänst med därmed förenade bestämda förmåner. Härigenom skulle en av fördelarna med ett fristående icke statligt institut gå förlorad, då möjligheterna att under friare former tillsätta befattningen bortfaller. Jag vill därför förorda, att föreståndaren avlönas från för institutet tillgängliga medel samt erhåller ett lämpligt arvode från högskolan i sin egenkap av föreståndare för dess maskintekniska institution samt huvudlärare och examinator i ämnet maskin- och redskapslära. Givet är, att tillsättandet av föreståndaren skall ske efter gemensamma överläggningar mellan högskolan och institutet. Med hänsyn till de löneförmåner som ifrågasatts skola utgå från institutet torde det arvode som föreståndaren skall erhålla från högskolan kunna begränsas till 3 000 kronor. Därest gemensam föreståndare kommer att utses för förut berörda två institutioner, synes erforderligt att denne vid sin sida får en medhjälpare för undervisningen vid högskolan. Såsom från lantbrukshögskolan förordats torde denne befattningshavare böra avlönas från högskolans stat samt placeras i lönegrad Eo 26. Då emellertid, såsom framgår av högskolans yttrande, institutets verksamhet icke kan beräknas komma i gång i full utsträckning under nästa budgetår, torde denna fråga icke bli aktuell förrän från och med budgetåret 1946/47. Intill dess synes den nuvarande arvodesavlönade assistenten kunna biträda föreståndaren.

Vad jordbrukskommittén i övrigt anfört om samarbete mellan jordbrukstekniska institutet och andra institutioner har icke föranlett någon erinran från min sida. Jag förutsätter emellertid härvid, att vid institutets verksamhet jämväl komma att vederbörligen beaktas de önskemål, som framförts av statens forskningskommitté för lantmannabyggnader.

Den lösning av lokalfrågan för jordbrukstekniska institutet, lantbrukshögskolans maskintekniska institution samt statens maskinprovningar, som föreslagits av jordbrukskommittén, har godtagits såväl av styrelsen för lantbrukshögskolan som styrelsen för maskinprovningarna. Även jag anser mig kunna i stort sett biträda förslaget i denna del. Jordbrukstekniska institutet synes alltså böra övertaga hela den byggnad vid Ultuna, som nu disponeras av maskintekniska institutionen, Jordbrukstekniska föreningen samt statens maskinprovningar. Därvid böra emellertid lämpliga lokaler i institutets byggnad upplåtas åt högskolans maskintekniska institution. För institutet och maskintekniska institutionen torde vidare böra uppföras två förrådsbyggnader för en sammanlagd kostnad av 102 400 kronor. Dessa byggnader torde bli behövliga även om ett jordbrukstekniskt institut icke skulle komma

till stånd. I enlighet med kommitténs förslag synes vidare för maskinprovningarna böra uppföras en ny byggnad intill den nuvarande institutionsbyggnaden för en beräknad kostnad av 695 500 kronor. Nu angivna byggnadsarbeten torde, därest material- och arbetskraftläget så medger, böra påbörjas redan under nästa budgetår. För att icke störa maskinprovningarnas verksamhet böra några byggnadsarbeten i den nu befintliga institutionsbyggnaden emellertid icke igångsättas, förrän maskinprovningarna inflyttat i den nya byggnaden. Slutlig ståndpunkt till de av kommittén ifrågasatta ändringarna i och tillbyggnad till den nuvarande byggnaden behöver alltså icke tagas nu. Jag förutsätter emellertid att dessa arbeten kunna utföras inom den beräknade kostnadsramen av 76 550 kronor.

Sedan de för jordbrukstekniska institutet avsedda byggnaderna helt övertagits av institutet, torde detta, på sätt jordbrukskommittén förutsatt, jämväl ha att svara för yttre och inre underhåll av byggnader samt skötsel av planteringar m. m.

Beträffande jordbrukstekniska institutets utrustning har jordbrukskommittén utgått från att institutet skulle övertaga Jordbrukstekniska föreningens inventarier. Härjämte har kommittén föreslagit nyanskaffning av utrustning och inventarier för ett sammanlagt belopp av 142 000 kronor. Förslaget i denna del har endast föranlett erinran från tekniska högskolans styrelse och lärarkollegium, vilka funnit kostnadsberäkningarna i vissa hänseenden för låga. Enligt min uppfattning torde nyanskaffningen kunna verkställas på sådant sätt att de sammanlagda kostnaderna icke överstiga det av kommittén beräknade beloppet 142 000 kronor.

Jordbrukskommitténs i det föregående återgivna förslag rörande jordbrukstekniska institutets personal samt normalstat för institutet synes vara av intresse i detta sammanhang främst från den synpunkten, att förslaget är avsett att ligga till grund för statens ekonomiska årsbidrag till institutets verksamhet efter full utbyggnad och i normal omfattning. Med förevarande förslag avses alltså icke att fastställa den blivande organisationen i alla delar. På grund härav synes det mig icke finnas anledning att här närmare ingå på de erinringar rörande institutets personalorganisation, som framställts i vissa yttranden, men jag förutsätter att institutets ledning uppmärksammar de synpunkter, som sålunda kommit till uttryck.

Statskontoret har vidare ifrågasatt, om icke institutets personal borde pensioneras genom statens pensionsanstalt i stället för, enligt jordbrukskommitténs förslag, Svenska personalpensionskassan. Icke heller i detta hänseende torde slutlig ståndpunkt böra tagas nu. Om en fortsatt undersökning giver vid handen, att anslutning till statens pensionsanstalt ställer sig förmånligare och kan ske utan olägenhet för institutet, torde beslut därom få meddelas framdeles.

På grundval av det av jordbrukskommittén förordade förslaget har kommittén som förut nämnts trätt i förhandlingar med representanter för veder-

börande organisationer inom jordbruk och industri ävensom med Jordbrukstekniska föreningens styrelse. Som resultat av dessa förhandlingar har uppgjorts ett förslag till avtal mellan Kungl. Maj:t och Jordbrukstekniska föreningen angående ordnande av forskning och upplysningsverksamhet på det jordbrukstekniska området. Därvid har även upprättats förslag till stadgar för institutet. Som säkerhet för de förpliktelser Jordbrukstekniska föreningen skulle åtaga sig avses föreningen skola skaffa undergarantier från berörda lantbruks- och industriorganisationer. Avtalet skall gälla till utgången av juni månad 1955 med automatisk förlängning i femårsperioder, om uppsägning icke sker senast ett år före avtalstidens utgång. Kungl. Maj:t äger dessutom uppsäga avtalet med ett års varsel, om föreningen brister i uppfyllandet av sina förpliktelser.

För avtalsförslaget, som fogats vid detta protokoll som *bilaga*,¹ har i det föregående lämnats en närmare redogörelse, och jag torde i övrigt få hänvisa till avtalstexten. Sammanfattningsvis kan innebörden av avtalet i ekonomiskt hänseende angivas sålunda, att staten åtager sig *att* för institutets verksamhet upplåta lämpliga byggnader på Ultuna, *att* bestrida kostnaderna för erforderliga ändrings- och tillbyggnadsarbeten å nuvarande byggnad ävensom för erforderlig komplettering av inredningen och utrustningen, *att* anskaffa och till institutets disposition ställa den utrustning och de inventarier, som behöva nyanskaffas för institutets verksamhet, *samt att* genom årliga anslag — vid full utbyggnad av verksamheten beräknade till 250 000 kronor — bidra till bestridande av kostnaderna för verksamheten vid institutet ävensom för dettas allmänna administration. Så länge institutets verksamhet icke uppnått den enligt avtalet förutsatta omfattningen, skulle statens bidragsskyldighet inträda endast i den mån motsvarande kostnader skulle komma att uppstå. Föreningen å sin sida skulle åtaga sig *att* till institutet överlämna alla i föreningens ägo varande inventarier, såsom kontorsmöbler, kontorsmaskiner, tekniskt bibliotek, instrument, apparatur samt maskiner för forskningen och undervisningen ävensom föreningens lager av instruktionsböcker och andra trycksaker i föreningens publikationsserier, *samt att* bidra till institutets verksamhet med ett årligt belopp, som lägst skulle uppgå, då verksamheten vore fullt utbyggd, till 40 000 kronor och, så länge verksamheten endast vore delvis utbyggd, till ett i motsvarande mån reducerat belopp.

För min del finner jag övervägande skäl tala för det av jordbrukskommittén förordade förslaget. I några yttranden har visserligen anmärkts, att näringslivets andel i kostnaderna vore för ringa i förhållande till statens. Den av kommittén föreslagna ordningen, vilken är resultatet av förhandlingar med jordbrukets och industriens berörda organisationer, synes emellertid innefatta en avvägning mellan staten och näringslivet i fråga om de ekonomiska förpliktelserna för forskningsverksamhetens upprätthållande, som i nuvarande läge kan av staten godtagas. Jag finner mig därför böra tillstyrka avtalsförslaget på denna punkt. Jag vill emellertid framhålla, att utsikter finnas till att ytterligare medel skola ställas till förfogande från privat håll.

¹ Se bilaga till detta utlåtande.

Vad beträffar förslaget till stadgar för jordbrukstekniska institutet torde till en början böra erinras, att av styrelsens ordförande och åtta ledamöter Kungl. Maj:t skulle tillsätta ordföranden och fyra ledamöter. Sistnämnda ledamöter har jordbrukskommittén ansett lämpligen böra representera den högre lantbruksundervisningen, den högre tekniska forskningen och undervisningen, jordbrukets forskningsråd samt den i jordbruket anställda arbetskraften. Lantbrukshögskolans styrelse har påyrkat en starkare representation för lantbrukshögskolan. Valet av ordförande och ledamöter bör enligt min uppfattning ske på sådant sätt, att statens intressen och de allmänna synpunkterna i fråga om den jordbrukstekniska forskningens bedrivande bliva väl tillvaratagna. I stort sett synes därvid en sådan sammansättning av styrelsen som kommittén närmast förutsatt kunna godtagas.

Tekniska högskolans styrelses och lärarkollegiums uttalande beträffande de i stadgeförslaget intagna bestämmelserna om patentering av forskningsresultat torde vederbörligen böra beaktas vid stadgarnas slutliga utformning.

Avtals- och stadgeförslagen föranleda i övrigt intet yttrande från min sida.

Jag tillstyrker alltså, att Kungl. Maj:t inhämtar riksdagens bemyndigande att med Jordbrukstekniska föreningen träffa överenskommelse i huvudsaklig överensstämmelse med nyssnämnda förslag till avtal. Jag förutsätter därvid, att Kungl. Maj:t sedermera skall äga vidtaga de jämkningar i avtalet, som befinnas påkallade och lämpliga och varom överenskommelse kan träffas med föreningen.

Jordbrukskommittén har förutsatt att verksamheten vid jordbrukstekniska institutet kan, utan att man avvaktar byggnadsfrågans slutliga lösning, från och med nästa budgetår påbörjas i de lokaler, som för närvarande disponeras av Jordbrukstekniska föreningen. En sådan provisorisk verksamhet skulle kunna hållas inom en kostnadsram av 200 000 kronor, därav 146 000 kronor ansetts böra utgå av statsmedel. För min del kan jag godtaga vad kommittén sålunda föreslagit. För ifrågavarande ändamål synes alltså för nästa budgetår böra uppföras ett anslag å 146 000 kronor. Anslaget, som bör benämnas Bidrag till jordbrukstekniska institutet, torde böra, liksom andra bidrag till enskilda institutioner, erhålla karaktär av obetecknat anslag. Härvid torde de anslag till Jordbrukstekniska föreningen om sammanlagt 42 000 kronor, som beräknats i statsverkspropositionen, icke behöva upptagas.

Som jag förut tillstyrkt bör uppförandet av de två föreslagna förrådsbyggnaderna äga rum under nästa budgetår. Härför erforderligt belopp, 102 400 kronor, torde därför böra anvisas i form av ett särskilt reservationsanslag å riksstaten för budgetåret 1945/46. Vidare synes den avsedda nybyggnaden för statens maskin- och redskapsprovninganstalter böra påbörjas under nästa budgetår, varför beräknats ett belopp av 400 000 kronor, vilket jämväl torde böra uppföras som reservationsanslag å riksstaten för nästa budgetår. Slutligen synes redan under nästa budgetår viss inventarieutrustning till institutet böra anskaffas. I enlighet med jordbrukskommitténs beräkningar skulle härför erfordras ett belopp av 84 000 kronor. Även detta belopp torde böra äskas i form av reservationsanslag.»

Bland de spörsmål rörande rationalisering på jordbrukets område, vilka numera stå på dagordningen, synes utskottet frågan om att få till stånd förbättrade möjligheter att inom landet frambringa maskinella hjälpmedel, lämpade för det svenska jordbrukets särskilda förhållanden, alltmera tråda i förgrunden. Ehuru inom jordbruket redan gjorts betydande maskintekniska framsteg, återstå likväl såsom framgår av 1942 års jordbrukskommittés utredning och de däröver avgivna yttrandena ännu en mångfald problem att lösa. Givetvis kunna dessa strävanden befrämjas på skilda sätt. Enligt utskottets mening synes i första hand böra övervägas att stödja och ytterligare stegra forsknings- och upplysningsverksamheten beträffande maskinanvändningen vid vårt lands jordbruk och närmast vid sådana som äro av den storleksordningen att de bruka betecknas såsom familjejordbruk och bondejordbruk. Utskottet vill sålunda tillstyrka att åtgärder vidtagas i angivna syfte.

I anslutning till jordbrukskommitténs förslag har departementschefen dryftat olika möjligheter att åstadkomma en intensifierad jordbruksteknisk forsknings- och upplysningsverksamhet, närmast förslagen om utvidgande av den maskintekniska institutionen vid lantbrukshögskolan och om verksamhetens samordnande med statens maskin- och redskapsprovningsanstalter samt det av kommittén förordade förslaget. I likhet med jordbrukskommittén och flertalet av de i ärendet hörda myndigheterna och sammanslutningarna har departementschefen funnit lämpligast att ett enskilt, fristående institut för forskning och upplysning på det jordbrukstekniska området inrättas i samverkan mellan staten samt jordbruket och industrien, vilket institut, förslagsvis benämnt jordbrukstekniska institutet, bör ha nära anslutning till lantbrukshögskolan. Utskottet intager samma ståndpunkt och vill i enlighet härmed förorda inrättandet av ett dylikt institut. Denna lösning av föreliggande spörsmål innebär för övrigt att organet i fråga tillskapas efter mönster som befunnits ändamålsenligt för andra på senare tid tillkomna institut för teknisk forskning, såsom svenska träforskningsinstitutet, metallografiska institutet och svenska textilforskningsinstitutet.

I fråga om jordbrukstekniska institutets arbetsuppgifter och sättet för verksamhetens bedrivande vid detsamma kan utskottet liksom departementschefen i huvudsak biträda vad jordbrukskommittén föreslagit. Institutets uppgift bör alltså vara att bedriva tekniskt-vetenskaplig forskning och följa utvecklingen inom de forskningsområden som röra jordbrukstekniken, främst jordbrukets maskiner, redskap samt andra mekaniska och elektriska hjälpmedel, ävensom bedriva undervisnings- och upplysningsverksamhet angående de tekniska hjälpmedlens rationella användning i jordbruket.

Det samarbete mellan jordbrukstekniska institutet och lantbrukshögskolans maskintekniska institution som jämväl utskottet anser böra komma till stånd, synes lämpligen kunna ordnas på sätt departementschefen förordat, d. v. s. genom att gemensam föreståndare för dessa utses.

För att bereda jordbrukstekniska institutet erforderliga lokaler föreslås i propositionen att detta skall övertaga hela den byggnad vid Ultuna som nu disponeras av maskintekniska institutionen, Jordbrukstekniska förening-

en samt statens maskinprovningar, där dock maskintekniska institutionen avses skola kvarbliva. Då byggnadens utrymmen anses otillräckliga för det nya ändamålet, beräknas att två förrådsbyggnader skola uppföras för en sammanlagd kostnad av 102 400 kronor, varjämte vissa ifrågasatta ändringar i och tillbyggnad till byggnaden beräknas kunna utföras inom en kostnadsram av 76 550 kronor. För maskinprovningarnas vidkommande innebär förslaget vidare uppförande av en ny byggnad intill nyssnämnda institutionsbyggnad för en kostnad av 695 500 kronor. Förutom nämnda engångskostnader upptar förslaget utgifter med 142 000 kronor till anskaffning av utrustning för jordbrukstekniska institutet, som därjämte förutsättes skola övertaga Jordbrukstekniska föreningens inventarier. Den sålunda föreslagna lösningen av lokalfrågan föranleder ingen utskottets erinran, ehuru det helt naturligt bort vara bättre om nu ifrågasatta lokaldispositioner kunnat förutses, innan den nuvarande institutionsbyggnaden våren 1944 färdigställdes, i vilket fall förmodligen vissa besparingar kunnat vinnas.

I propositionen behandlas av jordbrukskommittén uppgjorda förslag dels till avtal mellan Kungl. Maj:t och Jordbrukstekniska föreningen angående inrättandet och drivandet av jordbrukstekniska institutet, innefattande bland annat statens och föreningens åtaganden, dels ock till stadgar för institutet. Enligt avtalsförslaget ankommer det på staten att svara för lokalbehovets tillgodoseende enligt förutberörda plan, varjämte de årliga kostnaderna för institutet efter full utbyggnad av verksamheten beräknas uppgå till 250 000 kronor för statsverket och minst 40 000 kronor för föreningen. Institutets hela normalstat beräknas balansera på 345 000 kronor. Förslaget till stadgar innehåller utom annat att institutets angelägenheter skola handhas av en styrelse, varav ordföranden och fyra ledamöter skola tillsättas av Kungl. Maj:t och ytterligare fyra ledamöter av föreningen. I likhet med departementschefen kan utskottet godtaga den avvägning av statens och föreningens delaktighet i institutet som sålunda föreslagits av jordbrukskommittén.

I enlighet med det anförda vill utskottet föreslå riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att träffa överenskommelse med Jordbrukstekniska föreningen i huvudsaklig överensstämmelse med nyssnämnda förslag till avtal ävensom att sedermera i samförstånd med föreningen vidtaga de jämkningar som kunna befinnas påkallade och lämpliga.

Kungl. Maj:ts beräkningar av anslagsbehoven enligt förevarande förslag för nästa budgetår, då jordbrukstekniska institutet anses kunna påbörja en provisorisk verksamhet, föranleda icke erinran från utskottets sida. Såsom härav även framgår upptages icke vidare något anslag till Jordbrukstekniska föreningen.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må

A. bemyndiga Kungl. Maj:t att med Jordbrukstekniska föreningen träffa överenskommelse i huvudsaklig överensstäm-

melse med det vid statsrådsprotokollet fogade förslaget till avtal;

B. bemyndiga Kungl. Maj:t att, i den mån så finnes påkallat och lämpligt, överenskomma med föreningen om jämkningar i förenämnda överenskommelse;

C. till *Bidrag till jordbrukstekniska institutet* för budgetåret 1945/46 under nionde huvudtiteln anvisa ett anslag av 146 000 kronor;

D. till *Uppförande och inredning av två förrådsbyggnader för jordbrukstekniska institutet* för budgetåret 1945/46 under nionde huvudtiteln anvisa ett *reservationsanslag* av 102 400 kronor;

E. till *Utrustning för jordbrukstekniska institutet* för budgetåret 1945/46 under nionde huvudtiteln anvisa ett *reservationsanslag* av 84 000 kronor;

F. till *Nybyggnad för statens maskin- och redskapsprovingsanstalter* för budgetåret 1945/46 under nionde huvudtiteln anvisa ett *reservationsanslag* av 400 000 kronor.

Stockholms den 11 maj 1945.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Närvarande: se utlåtande nr 52.

F ö r s l a g

till

Avtal mellan Kungl. Maj:t och Jordbrukstekniska föreningen angående inrättande och drivande av ett institut för forskning och upplysningsverksamhet på det jordbrukstekniska området.

§ 1.

Jordbrukstekniska föreningen, nedan kallad föreningen, åtager sig att under de villkor, som nedan angivas, medverka till inrättande och drivande av ett institut för forskning samt undervisnings- och upplysningsverksamhet på det jordbrukstekniska området, benämnt jordbrukstekniska institutet. Institutets syfte skall vara att i nära samarbete med lantbrukshögskolan och statens maskin- och redskapsprovninganstalter samt under samverkan med andra vetenskapliga institutioner och undervisningsanstalter bedriva tekniskt-vetenskaplig forskning och följa utvecklingen inom de forskningsområden, som röra jordbrukstekniken, främst jordbrukets maskiner, redskap och andra mekaniska och elektriska hjälpmedel, ävensom bedriva undervisnings- och upplysningsverksamhet angående de tekniska hjälpmedlens rationella användning i jordbruket.

§ 2.

Institutets verksamhet regleras av detta avtal samt genom bilagda stadgar för jordbrukstekniska institutet, vilka, för att vara gällande, skola fastställas av Kungl. Maj:t, ävensom genom arbetsordning och de kompletterande föreskrifter i övrigt, vilka utfärdas av institutets styrelse.

§ 3.

Kungl. Maj:t upplåter för institutets verksamhet lämpliga byggnader på Ultuna i huvudsaklig överensstämmelse med bilagda ritningar och beskrivning¹ över byggnadernas disponerande.

§ 4.

Kungl. Maj:t åtager sig att bestrida kostnaderna för erforderliga ändrings- och tillbyggnadsarbeten å den nuvarande byggnaden ävensom för erforderlig komplettering av inredningen och utrustningen.

Ändrings- och tillbyggnadsarbetena skola verkställas genom försorg av byggnadsstyrelsen, som härvid skall samråda med institutets styrelse.

§ 5.

Institutets byggnader ägas av statsverket och skola under den tid avtalet gäller disponeras på följande sätt:²

a) Institutet har att ställa fyra kontorsrum (nr 9, 10, 11 och 12), föreläsningssal (nr 18), vestibul (nr 16), maskinhall (nr 22), skrivrum (nr 23), fem

¹ Ej tryckta.

² Numren hänvisa till bilagd ritning, ej tryckt.

arbetsrum (nr 24, 27, 28, 33 och 51), förrådsrum (nr 29), garage (nr 25) med oljerum (nr 26), förvaringsrum (nr 52), toaletter (nr 17, 19 a och 30), omklädningsrum (nr 05) samt arbetsgård (nr 55) till förfogande för lantbruks-högskolan för undervisning och övningar i ämnet maskin- och redskapslära. Å tider, då dessa utrymmen icke utnyttjas av högskolan för sagda ändamål, må desamma efter överenskommelse med högskolan disponeras för institutets verksamhet.

b) Övriga lokaler skola tagas i anspråk för institutets verksamhet att användas på sätt som av detta avtal och bilagda stadgar närmare framgår.

§ 6.

Föreningen förbinder sig att till institutet enligt bifogade förteckning¹ överlämna alla i föreningens ägo varande inventarier, såsom kontorsmöbler, kontorsmaskiner, tekniskt bibliotek, instrument, apparater och maskiner för forskningen och undervisningen, ävensom föreningens lager av instruktionsböcker och andra trycksaker i föreningens publikationsserier.

§ 7.

Kungl. Maj:t åtager sig att anskaffa och till institutets disposition ställa den utrustning och de inventarier, som, utöver i § 6 omnämnda inventarier, erfordras för institutets verksamhet. Förslag till sådan komplettering av utrustning och inventarier¹ bifogas föreliggande avtal.

§ 8.

Kungl. Maj:t förbinder sig att genom årliga anslag bidra till bestridande av kostnaderna för verksamheten vid institutet ävensom för dettas allmänna administration. Dessa bidrag beräknas vid full utbyggnad av verksamheten uppgå till 250 000 kronor per år.

Till grund för beräkningen av ovan angivna anslag ha lagts här bifogade personalplaner och kostnadsplaner,¹ vilka emellertid icke skola anses bindande i detalj utan endast ha till ändamål att fastslå den avsedda omfattningen av den statligt understödda verksamheten.

Så länge institutets verksamhet icke uppnått den förutsatta omfattningen, inträder statens bidragsskyldighet endast i den mån motsvarande kostnader uppstå.

I den mån på grund av förestående bestämmelser jämkningar böra ske i det i första stycket angivna årliga bidragsbeloppet, har institutets styrelse att före utgången av maj månad avgiva förslag till Kungl. Maj:t, som därefter fastställer bidraget för budgetåret i fråga.

§ 9.

Föreningen förbinder sig att bidra till institutets verksamhet med ett årligt belopp, som lägst skall uppgå, då verksamheten är fullt utbyggd, till 40 000 kronor och, så länge verksamheten endast är delvis utbyggd, till ett i motsvarande mån reducerat belopp.

Som garanti för föreningens åtagande skall föreningen införskaffa förbindelser från berörda organisationer inom näringslivet.

§ 10.

Föreliggande avtal skall gälla till utgången av juni månad 1955. Skulle föreningen brista i uppfyllande av sina förpliktelser, är Kungl. Maj:t berättigad att dessförinnan uppsäga avtalet med ett års varsel.

Därest avtalet icke senast ett år före avtalstidens utgång uppsäges från endera partens sida, skall det anses förlängt för ytterligare fem år.

¹ Här uteslutna.

§ 11.

Föreliggande avtal träder i kraft, under förutsättning att det av Kungl. Maj:t godkännes genom beslut, meddelat före den 1 september 1945.

För
Kungl. Maj:t och Kronan under för-
utsättning av Kungl. Maj:ts godkän-
nande

(underskrift)

För
Jordbrukstekniska föreningen

(underskrift)